

6

КРИПТОВАЛЮТЫН ОЛОН УЛСЫН ЗОХИЦУУЛАЛТ

2021 он

Гүйцэтгэсэн: Б.Батболд¹, А.Мөнгөнсаран², Б.Тэмүүжин³,
Б.Тэргэл⁴, С.Будбаяр⁵

¹ СЗХ-ны Зах зээлийн судалгаа, хөгжлийн газрын мэргэжилтэн, batbold_b@irc.mn

² СЗХ-ны Зах зээлийн судалгаа, хөгжлийн газрын ахлах мэргэжилтэн, mungunsaran@irc.mn

³ СЗХ-ны Зах зээлийн судалгаа, хөгжлийн газрын мэргэжилтэн, temuujin@irc.mn

⁴ СЗХ-ны Зах зээлийн судалгаа, хөгжлийн газрын мэргэжилтэн, tergel@irc.mn

⁵ СЗХ-ны Зах зээлийн судалгаа, хөгжлийн газрын мэргэжилтэн, budbayar@irc.mn

АГУУЛГА

A

178

Хураангуй

01

179

Удиртгал

02

180

Криптовалютын зах зээл

03

183

Олон улсын хууль эрх зүйн
зохицуулалт

04

186

Улсуудын криптовалютын
зохицуулалт

05

194

Олон улсын байгууллагын
зөвлөмж

06

197

Дүгнэлт, санал

07

198

Хавсралт

08

203

Эх сурвалж

ХУРААНГУЙ

Энэхүү судалгааны ажлын хүрээнд нийтдээ 102 улсын криптовалютын зохицуулалт, тэдний хууль тогтоомж, бодлогыг хамруулан судалснаас ихэнх улсууд нь криптовалютыг зохицуулах талаар арга хэмжээ авсан байв. Жишээ нь: Египет, Ирак, Балба, Арабын Нэгдсэн Эмират Улс, Алжир, Боливи, Морокко, Пакистан, Вьетнам зэрэг улс орнууд криптовалюттай холбоотой аливаа үйл ажиллагааг хориглосон бол Катар нь иргэдээ улсын нутаг дэвсгэрт криптовалюттай холбоотой аливаа төрлийн үйл ажиллагаа эрхлэхийг хориглодог боловч улсын хилээс гадна байгаа иргэдэд зөвшөөрдөг байна. Бангладеш, Тайланд, Литва, Лесото, Хятад, Колумб улс орнууд шууд бус хязгаарлалт хийсэн байдаг. Улс орнуудын хөгжлийн түвшнээс хамаараад авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ нь харилцан адилгүй байгаа ба хөгжлийн түвшин өсөх тусам хууль эрх зүйн орчинд өөрчлөлт хийх, тусгайлан хууль батлах зэргээр зохицуулалт хийсэн байна. Улсуудын хамгийн нийтлэг хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ бол криптовалютаас үүдэн учрах эрсдэлээс сэрэмжлүүлэх, анхааруулах мэдэгдэл нийтэд түгээх байв.

Түлхүүр үгс: криптовалют, зохицуулалт

JEL ангилал: F31, P45, L51

НЭГ. УДИРТГАЛ

Технологийн дэвшлүүд ар араасаа гарч, зах зээлд шинэ бүтээгдэхүүн үйлчилгээ нэвтрэх нь санхүүгийн инновац болон үр ашигтай байдлыг үүсгэж цаашлаад санхүүгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж байна. Гэвч энэ нь гэмт хэрэгтэн, террористуудад мөнгө угаах эсвэл өөрсдийн үйл ажиллагаагаа санхүүжүүлэх арга замуудыг бий болгож байдаг. Эдгээр технологийн дэвшилтэт шийдлүүдийн нэг нь виртуал хөрөнгийн нэг болох криптовалют юм.

Криптовалют нь үйл ажиллагааны, зах зээлийн, хөрвөх чадварын зэрэг эрсдэлүүдийг дагуулдаг учир хөрөнгө оруулагчид, үйлчлүүлэгчдийн эрх ашгийг хамгаалахаас гадна санхүүгийн зах зээлийн тогтвортой байдлыг хангах үүднээс улс орны зохицуулагч байгууллагууд зохицуулалтын арга хэмжээг авах шаардлагатай болсон.

Төв банк, санхүүгийн зохицуулагч байгууллагуудын зүгээс иргэд, олон нийтдээ криптовалютын үнийн хэлбэлзэл болон хууль бус үйл ажиллагаатай холбогдох эрсдэлийн талаар сэрэмжлүүлж, анхааруулах мэдэгдэл хийх нь хамгийн нийтлэг хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ байв.

Криптовалют нь хэрэглэгчийг нэрээ нууцлан гүйлгээ хийх боломжийг олгодгоороо мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэх /МУТС/ эрсдэл үүсгэж болзошгүйг харгалзан үзэж зарим улсууд мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх /МУТСТ/ тухай хууль, эрх зүйн актууддаа нэмэлт, өөрчлөлтүүдийг тусгах байдлаар криптовалютын үйл ажиллагааг зохицуулсан хэлбэртэй байна.

ХОЁР. КРИПТОВАЛЮТЫН ЗАХ ЗЭЭЛ

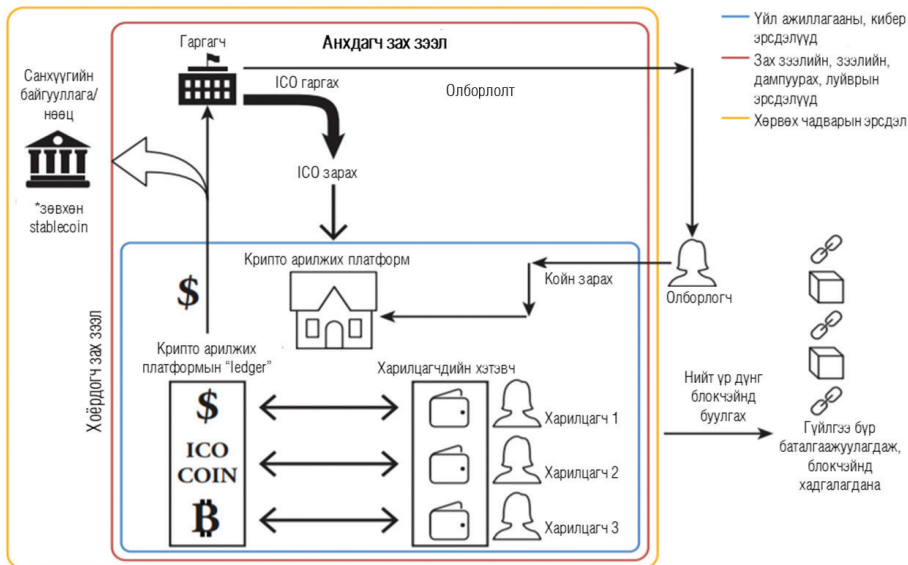
Криптовалютын зах зээл нь анхдагч ба хоёрдогч зах зээл гэж ангилагддаг. Анхдагч зах зээлд криптовалютыг үүсгэх болон үүсгэсэн токентг түгээх үйл ажиллагаа явагддаг. Криптовалютыг олборлолтоос өмнөх (pre-mining: бүх токентийг нэг дор гаргах), үргэлжлүүлэн олборлолт (continuous mining: ил тод, урьдчилан тогтоосон дүрмийн дагуу тасралтгүй тогтмол үүсгэх), холимог (hybrid: тодорхой хэсгийг нэг дор гаргаж, үлдсэн хэсгийг түүнээс хойш олборлох) гэсэн 3 төрлөөр үүсгэдэг.

Анхдагч зах зээлийн хүрээнд:

1. Токен гаргахаас өмнөх худалдаа: Хаалттай хүрээнд тодорхой хөнгөлөлттэйгөөр санал болгох;
2. ICO буюу токен гаргах: Олон нийтэд нээлттэй эсвэл хаалттай байдлаар санал болгох;
3. Олборлолт: Шинээр олборлох байдлаар токентг үүсгэх;
4. Airdrop: Өмнө нь байсан токентд шинэ төрлийн токен ногдуулж олгох;
5. Fork: DLT системийн хүрээнд дүрмийн өөрчлөлт бий болсноос үүдэн сүлжээ хуваагдах шаардлагатай болдог. Одоогийн токен эзэмшигчид 1-1 байдлаар шинээр токентг авах гэсэн 5 үндсэн үйл ажиллагаа явагддаг.

Улс орнуудын хувьд одоогийн байдлаар “airdrop” болон “fork” үйл ажиллагааг зохицуулсан туршлага одоогоор байхгүй байна.

Зураг 6.1. Криптовалютын зах зээл, эрсдэлүүд

Эх сурвалж: Олон улсын валютын сан

Хоёрдогч зах зээлийн хүрээнд:

1. Хуваарилалт;
2. Хадгалалт;
3. Бирж, арилжаа;
4. Төлбөр тооцоо;
5. Олборлолт;
6. Хөрөнгө оруулалт болон бусад үйл ажиллагаа явагддаг ба үйл ажиллагааг эрхэлдэг дундын зуучлагчид болон үйлчлүүлэгчид, токен гаргагчаас бүрддэг.

Хүснэгт 1.1–т дундын зуучлагчдын үйл ажиллагаа болон тэдгээрийн үзүүлж болох үйлчилгээг харуулсан ба хөх өнгөөр криптовалютаас үүдэн цоо шинээр бий болсон үйл ажиллагааг, цагаан өнгөөр уламжлалт буюу өмнө нь байсан үйл ажиллагааг, цэнхэр өнгөөр хосолмол буюу дээрх хоёрын шинжийг зэрэг агуулсан үйл ажиллагааг дүрслэв.

Хүснэгт 6.1. Дундын зуучлагчдын үйл ажиллагаа

Шинээр гаргах, хуваарилалт	Токен шинээр бий болгох, хуваарилах үйлчилгээ
	Андеррайтингийн үйлчилгээ
Хадгалалт	"Custodial" хэтэвчний үйлчилгээ
	"Non-custodial" хэтэвчний үйлчилгээ
Бирж, арилжаа	Төвлөрсөн биржийн үйлчилгээ
	P2P биржийн үйлчилгээ
	Төвлөрсөн бус биржийн үйлчилгээ
Төлбөр тооцоо	Харилцагчийн төлбөр тооцоо
	Улс дамнасан төлбөр тооцоо
Олборлолт	Ашиглагдах технологийн үйлдвэрлэл
	Зайнаас үйлчлэх
	Өмчийг "hash" хийх
	Үүлэн олборлолтын үйлчилгээ
	Хамтын олборлолт
Хөрөнгө оруулалт	Хөрөнгийн удирдлага
	Хамтын хөрөнгө оруулалтын схем
	Биржийн арилжаа
	Хөрөнгө оруулалтын зөвлөгөө
	Хөрөнгө оруулалтын сурталчилгаа
	Хөрөнгө оруулалтын зуучлалын үйлчилгээ
Бусад	ICO үнэлгээний үйлчилгээ
	Үнэт цаасны аудит
	Нягтлан бодох, хуулийн үйлчилгээ
	Комплайнс
	Дата үйлчилгээ
	Програм хөгжүүлэлт Блокчэйн шинжлэл

Эх сурвалж: Кембриджийн их сургууль

Токений ангилал

Криптовалютын зах зээл хурдацтай өсөн нэмэгдэхийн хэрээр санхүүгийн салбарт шинэ нэр томьёо гарч ирж байна.

Аргентин, Тайланд, Австрали – тоон валют

Канад, Хятад, Тайван – виртуал бараа

Герман крипто – токен

Швейцар – төлбөрийн токен

Итали, Ливан – кибер валют

Колумб, Ливан – цахим валют

Хондурас, Мексик – виртуал хөрөнгө гэх зэргээр улсууд өөр өөрөөр нэрлэсэн.

Хэдийгээр улс орнууд токений зориулалтыг харилцан адилгүй нэршлээр тодорхойлж байгаа ч ерөнхийдөө 3 үндсэн чиглэлийн дагуу ангилж зохицуулалтыг хийж байна.

Хүснэгт 6.2. Улсуудын токен ангилал

	Дижитал төлбөр тооцоо, шилжүүлэг	Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай	Дижитал платформ, үйлчилгээний хүрээнд ашиглах
Англи	Exchange token	Security token	Utility token
Арабын Нэгдсэн Эмират	Crypto Asset	Security token	Utility token
Герман	Payment token	Equity token	Utility token
Европын Холбоо	Payment/exchange/currency token	Investment token	Utility token
Израил	Currency token	Security/investment token	Utility token
Мальт	Virtual financial asset	Financial instrument	Virtual token
Швейцар	Payment token / cryptocurrency	Asset token	Utility token

Үүнд:

1. Төлбөр тооцооны токен / Криптовалют (Payment/exchange tokens) – Төлбөр тооцоо, арилжааны хэрэгсэл;
2. Хэрэглээний токен (Utility token) – Тодорхой нэг дижитал платформ эсвэл үйлчилгээний хүрээнд ашиглах боломжтой токен;
3. Үнэт цаасны токен (Security token) – Хөрөнгө оруулалтын хэрэгсэл багтана. Үнэт цаасны токений хувьд ихэнх улсууд үнэт цаасны тухай хууль болон тогтоомжийн дагуу зохицуулалтыг хийж байна.

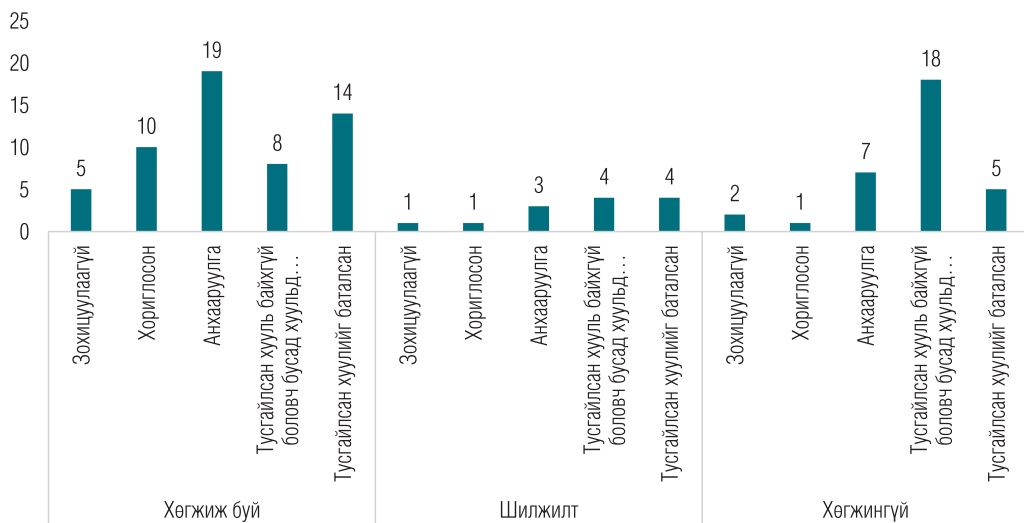
ГУРАВ. ОЛОН УЛСЫН ХУУЛЬ ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

Ерөнхий хандлага

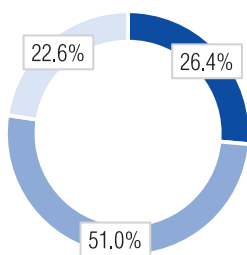
Нийтдээ 102 улсын хууль тогтоомж, бодлогыг хамруулан судалснаас ихэнх улсууд нь криптовалютыг зохицуулах талаар арга хэмжээ авсан байна.

Улс орнуудын хөгжлийн түвшнээс хамаараад авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ нь харилцан адилгүй байгаа ба хөгжлийн түвшин өсөх тусам хууль эрх зүйн орчинд өөрчлөлт хийх, тусгайлан хууль батлах зэргээр зохицуулах хандлага ажиглагдаж байна.

Зураг 6.2. Улс орнуудын криптовалютын зохицуулалт, хөгжлийн түвшнээр

Тусгайлан хууль баталсан болон батлаагүй боловч бусад хуулиудад нэмэлт өөрчлөлт оруулсан улсуудын хувьд 51.0 хувь нь Санхүүгийн зохицуулагч байгууллагын, 26.4 хувь нь Төв банкны, 22.6 нь хосолсон болон татварын газар, сангийн яам зэрэг бусад байгууллагын зохицуулалтад байна.

- Төв банк
- Санхүүгийн зохицуулагч байгууллага
- Хосолсон болон бусад

Зураг 6.3. Зохицуулагч байгууллагууд

Ихэнх улс орны Засгийн газар болон Төв банкнаас криптовалютын зах зээлд хөрөнгө оруулалт хийхээс сэрэмжлүүлсэн мэдэгдэл гаргаж байсан байв. Уг мэдэгдэлд криптовалютад хөрөнгө оруулснаар иргэд өөрийгөө эрсдэлд оруулж, хэрэв алдагдал хүлээсэн тохиолдолд хууль эрх зүйн хувьд

ямар ч хамгаалалтгүй түүнчлэн энэхүү гүйлгээг гүйцэтгэж байгаа байгууллагууд зохицуулалтгүй байдаг тул эрсдэлтэй гэж анхааруулсан байна. Хөрөнгө оруулалт хийснээр мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх, зохион байгуулалттай гэмт хэрэг гэх мэт хууль бус үйл ажиллагаанд зориулагдаж болохыг тэмдэглэжээ.

Иймээс улс орнууд криптовалютын зохицуулалтыг тусган үйл ажиллагааг хянах зорилгоор арга хэмжээнүүд авсан. Жишээлбэл, Австрали, Канад зэрэг улсууд мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх хуулийн хүрээнд криптовалютын гүйлгээний тухай хууль баталсан байна.

Египет, Ирак, Балба, Арабын Нэгдсэн Эмират Улс, Алжир, Боливи, Морокко, Пакистан, Вьетнам зэрэг улс орнууд криптовалютаар холбоотой аливаа үйл ажиллагааг хориглосон бол Катар нь иргэдээ улсын нутаг дэвсгэрт криптовалютаар холбоотой аливаа төрлийн үйл ажиллагаа эрхлэхийг хориглодог боловч улсын хилээс гадна байгаа иргэдэд зөвшөөрдөг байна. Бангладеш, Тайланд, Литва, Лесото, Хятад, Колумб улс орнууд шууд бус хязгаарлалт хийсэн байдаг.

Хятад, Доминик, Ирланд, Литва, Венесуэл зэрэг улс орон криптовалютыг хөрөнгө босгох механизм болгон ашиглаж өөрсдийн криптовалютын системийг хөгжүүлж, өөрийн үндэсний болон бүс нутгийн криптовалютыг гаргаж байна.

Мөн Шинэ Зеландад санал болгож буй токеныг өрийн баталгаа, өөрийн хөрөнгийн баталгаа, удирдаж буй хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүн эсвэл үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл үү гэж авч үзэхээс хамааруулж зохицуулалт нь өөр байдаг. Үүнтэй адил Нидерландад санал болгож буй токеныг үнэт цаас эсвэл хамтын хөрөнгө оруулалтын нэгж гэж үздэг.

Ихэнх улс орнууд криптовалютыг хууль ёсны төлбөрийн хэрэгсэл гэж хүлээн зөвшөөрөөгүй ч технологийн компаниудад хөрөнгө оруулалт татах хэрэгсэл болгон криптовалютад ээлтэй зохицуулалтыг боловсруулж байна. Үүнд Испани, Беларусь, Кайманы арлууд, Люксембург зэрэг улс орно.

Бельги, Өмнөд Африк, Их Британи нь криптовалютын зах зээлийн хамрах хүрээ жижиг тул зохицуулалт болон хориглоход анхаарал хандуулах шаардлагагүй гэж үзсэн байна.

Татвар ногдуулалт, татварын хуульд өөрчлөлт оруулах

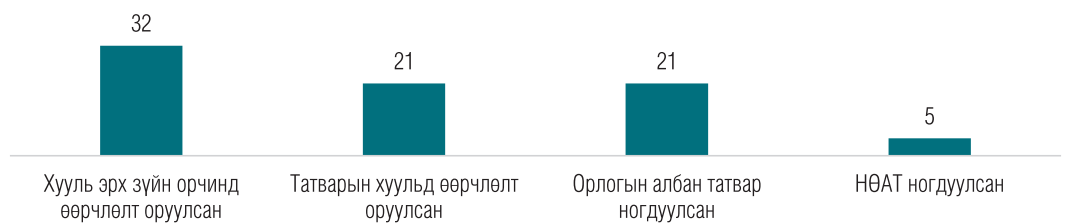
Улс орнууд криптовалютад хөрөнгө оруулах, ашиглахыг зөвшөөрсөн гол шалтгаан нь олборлолт, борлуулалтаас олсон орлогод татвар ногдуулах явдал юм. Гэвч криптовалютын зориулалтаас шалтгаалан татварыг 2 аргаар ногдуулдаг байна

1. Криптовалютыг арилжиж олсон орлогод татвар ногдуулах;
2. Криптовалютыг олборлох, худалдан авах, зарахтай холбогдох НӨАТ.

Судалгаанд хамруулсан 102 улс орноос зөвхөн хууль эрх зүйн орчинд өөрчлөлт оруулсан 32 улс орны хувьд 21 нь криптовалютыг зохицуулах хүрээнд татварын тухай хуульд холбогдох өөрчлөлтийг хийсэн байв.

Эдгээр улсууд татварын хуулиараа криптовалют арилжиж олсон орлогод 23.8 хувийн татвар ногдуулсан бол энэ нь НӨАТ-ыг давхар ногдуулсан дүн юм.

Зураг 6.4. Татварын хуульд өөрчлөлт оруулсан улсууд

Мөнгө угаахтай тэмцэх санхүүгийн арга хэмжээ авах байгууллага болох ФАТФ-аас 2018 онд Зөвлөмж 15–д өөрчлөлт оруулж виртуал хөрөнгийг Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоонд байлгах шаардлагатай гэж үзсэний үр дүнд улс орнууд виртуал хөрөнгө, криптовалютын үйл ажиллагааг Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд тусгасан байна. Тухайлбал Коста Рика, Чех, Эстони, Хонг Конг, Латви, Люксембург, Сингапур Улс.

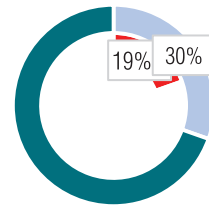
Тэгвэл Австрали, Канад, Дани, Япон, Швейцар зэрэг улс орон Татварын тухай хууль, Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд хоёуланд нь зохицуулалт тусгасан байна.

Европын гишүүн орнуудын хувьд Европын Шүүхийн (ECJ) 2015 оны шийдвэрээс шалтгаалан криптовалютын хөрөнгө оруулалтын ашигт Европын Холбооны гишүүн орнуудад нэмэгдсэн өртгийн албан татвар ногдуулдаггүй.

Зохицуулалтын сэндроксыг ашиглах

Зарим улсууд санхүүгийн салбарт гарч буй технологийн дэвшлүүдийг хөгжүүлэх, зохицуулалтыг сайжруулахаар нэвтрүүлсэн сэндрокс, инновацын төвүүдээр дамжуулан криптовалютын зохицуулалтыг хөгжүүлж байна. Судалсан 102 улсын 31 нь зохицуулалтын сэндроксыг нэвтрүүлсэн бөгөөд тэдгээрийн 20 нь криптовалютыг хууль эрх зүйн хүрээнд зохицуулах шийдлийг хийсэн байна.

Зураг 6.5. Сэндрокс хэрэгжүүлсэн улсууд, зохицуулалт хийсэн байдал

■ Сэндрокстой ■ Зохицуулалтыг хийсэн

Арабын Нэгдсэн Эмират Улс: Абу Дабигийн сэндроксын хүрээнд криптовалюттай холбоотой үйл ажиллагаа эрхэлдэг оролцогчдод Крипто хөрөнгийн хуулийг туршиж, хэрэгжилтийг шалгасан.

Бахрейн Улс: Бахрейн улсын төв банкны нэвтрүүлсэн зохицуулалтын сэндроксын орчинд “Crypto-asset module” буюу зөвхөн криптовалютын зохицуулалт, хөгжүүлэлтийг сайжруулах зорилготой хөтөлбөрийг явуулж байна. Нийт сэндроксод оролцогчдын 40 гаруй хувь нь зөвхөн крипто хөрөнгөтэй холбоотой үйл ажиллагаа явуулдаг ба энэхүү хөтөлбөрийн үр дүнд Бахрейны төв банкнаас 2019 онд криптовалютын үйл ажиллагааны тухай хуулийг гаргасан байдаг.

Их Британи: Анх 2015 онд сэндроксыг эхлүүлснээс хойш нийт оролцогчдын 30% нь DLT ашигладаг эсвэл криптовалюттай холбоотой үйл ажиллагаа эрхэлдэг байсан. Ингэснээр бодлого гаргагчид бизнес загвар болон зах зээлд үзүүлэх нөлөөллийн талаар илүү ойлголттой болсон. Тус улс нь крипто-хөрөнгийн зөвлөмжийг 2019 онд гаргасан.

Литва Улс: Литвын төв банкны зохицуулалтын сэндрокс болох LBChain нь зөвхөн криптовалюттай холбоотой үйл ажиллагаа эрхэлдэг компаниудад зориулсан бөгөөд ингэснээр криптовалютын талаар илүү ойлголттой болно гэж үзжээ.

Швейцар Улс: 2020 оны Дэлхийн инновацын индексийн жагсаалтад тэргүүлсэн улс болох Швейцар улсын хувьд инновацын төв, тэр дундаа блокчэйн төвийг Zug хотод байгуулсан бөгөөд тус төвөөр блокчэйнтэй холбоотой үйл ажиллагаа явуулдаг нийт 800 гаруй компани хөгжүүлэлтийг хийж гүйцэтгэдэг байна (2020 оны 2 дугаар хагас). Инновацын төвийг ашигласны үндсэнд үйлчилгээ үзүүлэгчид болон хэрэглэгчдийн эрх ашгийг хамгаалах, хууль эрх зүйн орчинг бүрдүүлэхээр Блокчэйнний тухай хуулийг 2020 онд баталсан.

ДӨРӨВ. УЛСУУДЫН КРИПТОВАЛЮТЫН ЗОХИЦУУЛАЛТ

Австрали Улс

Австрали Улс нь ерөнхийдөө криптовалютыг МУТСТ тэмцэх тухай хуулийн хүрээнд зохицуулдаг ба тус хуулийн хүрээнд дижитал валют гэдгийг тодорхойлсон байна. Дижитал валют гэдэг нь дараах шинжийг агуулсан үнэ цэнэ бүхий дижитал зүйл байна:

1. арилжааны хэрэгсэл, эдийн засгийн үнэ цэнэ бүхий, эсвэл дансны нэгж;
2. эрх бүхий байгууллагаас гаргаагүй;
3. мөнгөөр солих боломжтой;
4. олон нийт ямар ч хязгаарлалтгүйгээр ашиглах боломжтой.

Эсвэл МУТСТ дүрмийн дагуу дижитал валют гэж заасан байдаг.

Мөн 2018 оны 5-р сард ICO болон криптовалютын зөвлөмжийг Австралийн үнэт цаас, хөрөнгө оруулалтын хорооноос боловсруулсан. Мөн крипто хөрөнгийг дараах хэд хэдэн шинжийг агуулсан тохиолдолд санхүүгийн бүтээгдэхүүн гэж үзээд үнэт цаасны тухай хуулиар зохицуулахаар заасан байдаг:

1. Зохион байгуулалт бүхий хөрөнгө оруулалтын схем;
2. Хувьцаа санал болгосон;
3. Дериватив санал болгосон;
4. Бэлэн бус төлбөрийн тогтолцоо.

Ерөнхийдөө Австрали улс нь криптовалют/хөрөнгөд зориулсан тусгайлсан хууль байхгүй хэдий ч түүгээр хийгдэж буй гүйлгээ, үйл ажиллагаа зэрэг харилцааг зохицуулахаар тусгасан.

Америкийн Нэгдсэн Улс

АНУ-ын хувьд криптовалютын зохицуулалт буюу хууль байхгүй хэдий ч мужийн хууль, мөн санхүүгийн зохицуулагч байгууллагуудаас гаргасан зөвлөмж, дүрэм, журмын хүрээнд зохицуулагдаж байдаг. Бараа таваар, фьючерсийн арилжааны хороо (CFTC) болон Санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх сүлжээ (FinCEN)-нээс виртуал валютын тодорхойлолтыг гаргасан байдаг.

Шинээр гарч буй криптовалют буюу ICO-ийн хувьд Үнэт цаас, арилжааны хороо (SEC)-ноос “Howey test”-ээр шалган үнэт цаасны шинжийг агуулсан тохиолдолд Үнэт цаасны тухай хуулиар зохицуулах боломж бүрддэг.

Харин бүх криптовалютаар үйлчилгээ үзүүлэгчдийн хувьд FinCEN-д мөнгөний үйлчилгээ үзүүлэгчийн тусгай зөвшөөрлийг авах бөгөөд мөнгө угаахтай тэмцэх, хэрэглэгчдийг таньж мэдэх шаардлагууд тавигддаг. Тусгай зөвшөөрлийг олгохдоо FinCEN-ээс тухай бүрд буюу кэйс, кэйсээр нь шалгадаг байна. Мөн бусад байгууллагуудад (CFTC, FTC, IRS) бүртгүүлэх шаардлагатай байдаг.

Сингапур Улс

Сингапур Улсын хувьд анхдагч зах зээлд койн /ICO/-оор дамжуулан хөрөнгө оруулалтыг маш ихээр татдаг хэдий ч ICO-д зориулсан зохицуулалтын хууль байдаггүй. Сингапурын мөнгөний алба нь криптовалютын экосистемийг мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх гэх мэт криптогийн үйл ажиллагаатай холбоотой аливаа эрсдэлийг хянах, инновацыг хаагдуулахгүй байх нөхцөлийг

зохицуулдаг. Дижитал токенийг аюулгүй байдлын тухай хуулиар зохицуулагддаг “үнэт цаас” гэж тодорхойлсон.

Үнэт цаас, фьючерсийн тухай хууль болон Санхүүгийн зөвлөхийн тухай хууль, мөн Сингапурын Мөнгөний бодлогын газраас гаргасан ICO–ийн зөвлөмж, зааврын баримт бичигт тулгуурлан ICO–ийн зохицуулалт явагддаг.

Үнэт цаас, фьючерсийн тухай хуулийн хүрээнд хөрөнгийн зах зээлийн бүтээгдэхүүн гэдэгт аливаа үнэт цаас, үүсмэл үнэт цаас, хамтын хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүнүүд, гадаад валютын арилжааны гэрээнүүд зэргийг багтаасан бөгөөд тэдгээр нь Мөнгөний бодлогын газрын зохицуулалтад хамрагдана гэж заасан байдаг. Хэрэв ICO нь гаргагчийн хувьд ямар нэгэн хөрөнгөд хамааралтай үнэт цаасны шинжийг агуулсан тохиолдолд тус хуулиар зохицуулагдах боломжтой гэсэн үг юм. ICO нь үнэт цаасны токен хэлбэртэй тохиолдолд зохицуулах боломжтой болно.

ICO нь олон нийтэд нээлттэй хэлбэртэй бол гаргагч нь проспектус болон өөрийн мэдээллийг олон нийтэд ил тод болгож, бүртгүүлсэн байх шаардлагатай. 2017 оны 11–р сард төлбөрийн үйлчилгээний тухай хууль батлагдсан. Уг хуульд криптовалютын чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлж буй аж ахуйн нэгжүүд мөнгө угаахтай тэмцэх дүрмийг дагаж мөрдөх лицензийг Сингапурын мөнгөний албанаас авах ёстой гэж заасан.

Виртуал валют ашигладаг бараа, үйлчилгээний орлого: Бараа, үйлчилгээнд зориулж виртуал валютыг хүлээн авахаар сонгосон бизнес эрхлэгчид орлогын албан татварын ердийн журамд захирагдана. Татвар нь цэвэр ашгаас хамаарна. Аж ахуйн нэгжийн одоогийн татварын ерөнхий хэмжээ нь татвар ногдох орлогын 17% байна.

Криптовалютын токен гаргагчийн дагаж мөрдөх стандартууд нь токен нь үнэт цаас мөн эсэхээс хамаарна. Хэрэв токен нь үнэт цаас байвал үйлчлүүлэгчийг таних, мөнгө угаахтай тэмцэхийн тухай Сингапурын мөнгөний албаны удирдамжийг мөрдөнө.

Сингапурын мөнгөний алба дараах зүйлийг хийхийг шаарддаг:

1. нэр, дугаар, төрсөн огноо, харьяалал, оршин суугаа газрын хаягийг багтаасан үйлчлүүлэгчийн хувийн мэдээлэл;
2. хэрэв үйлчлүүлэгч нь бодит хүн биш бол үйлчлүүлэгчийн өмнөөс ажиллах эрх бүхий этгээдийн хувийн мэдээлэл;
3. үйлчлүүлэгчтэй хийх бизнесийн харилцааны мөн чанар, зорилгыг тодорхойлох;
4. шаардлагатай гэж үзвэл бизнес эрхэлдэг газар дээр нь очиж үзэх;
5. сангийн эх үүсвэрийн талаар мэдээлэл авах;
6. бизнесийн харилцаа тогтоосны дараа бизнесийн харилцаанд байнгын хяналт тавих;
7. хэрэглэгчийн мэдээллийн хүрэлцээтэй байдлыг үе үе хянах.

Лиценз олгох ерөнхий шалгуурыг Сингапурын мөнгөний албаны Хөрөнгийн зах зээлийн үйлчилгээний лицензийн шалгуур үзүүлэлтийн удирдамжид тусгасан болно:

1. Компани байх ёстой;
2. Холбогдох чиглэлээр дор хаяж сүүлийн таван жилийн хугацаанд зохион байгуулахаар төлөвлөж буй үйл ажиллагааны талаар тогтоосон туршлагатай, нэр хүнд бүхий байгууллага байх ёстой;

3. Өргөдөл гаргагч болон түүний эзэмшдэг компани эсвэл холбогдох компани нь эх орондоо сайн зэрэглэлтэй байх ёстой;
4. Үүргээ үр дүнтэй, шударгаар биелүүлэх ёстой;
5. Сингапурт байршилтай оффис байгуулж, үйл ажиллагаагаа явуулах ёстой;
6. Үндсэндээ Үнэт цаас, фьючерсийн тухай хуулийн дагуу зохицуулалттай үйл ажиллагааны аль нэгийг эрхлэх ёстой.

Швейцар Улс

Швейцарын Холбооны Консулаас 2019 оны 3–р сарын 22–ны өдөр Виртуал хөрөнгийн хуулийн төслийг боловсруулж, 2019 оны 11–р сарын 27–ны өдөр уг хуулийн төслийг баталсан.

Швейцарын Холбооны Татварын газраас криптовалютад хөрөнгө, орлого, арилжааны (ханшийн зөрүү) татварыг ногдуулдаг.

Швейцарын муж тус бүр хөрөнгө болон орлогын татварыг ялгаатай хувиар тогтоодог. Криптовалют нь хөрөнгийн татварын зорилгоор гадаад валюттай адил гэж тооцогддог ба криптовалюта эзэмшигчдэд тайлант жил бүрийн 12 дугаар сарын 31–ний өдрийн татварын байгууллагаас тогтоосон хэмжээгээр татвар ногдуулдаг. Мөн албан хаагчдын цалин, урамшуулалд болон бусад төрлийн криптовалютад орлогын татвар ногдуулдаг.

Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч нь бараа, үйлчилгээ нийлүүлсэнтэй холбоотой орлогод биткойн эсвэл бусад төрлийн криптовалюта хүлээн авсан нөхцөлд нэмэлт орлогын хэсэгт хамаарагдан орлогын татвар төлнө. Татварыг криптовалюта хүлээн авсан өдрийн швейцар франкаар ханш тооцон татвар ногдуулдаг.

ААНОАТатвар: Криптовалютын арилжааг мэргэжлийн түвшинд хийдэг бол түүнээс олсон ашигт татвар ногдуулж, алдагдлыг татвараас чөлөөлдөг. Мөн криптовалютыг санхүүгийн байдлын тайланд нэрлэсэн үнээр нь тайлагнах ба үнийн хэлбэлзлийг санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандартын (СТОУС)–ын дагуу толилуулна.

Криптовалют гаргах үед Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуулийн шаардлагыг хангасан байх ба анхдагч болон хоёрдогч зах зээлд криптовалюта гаргахад санхүүгийн зуучлагчийн зохицуулалтад хамрагдах үүрэгтэй.

Зохицуулалт нь:

1. Анхдагч зах зээл/ICO: Криптовалют гаргахад FINMA–аас уг үнэт цаас гаргагчийг санхүүгийн зуучлагчийн тусгай зөвшөөрлийг хангаж, зохицуулалттай үйл ажиллагаа эрхлэхийг шаарддаг.
2. Хоёрдогч зах зээл: Криптовалютыг гуравдагч этгээдэд худалдах, эсхүл бараа, үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой криптовалютыг төлбөрийн хэрэгсэл болгон ашиглахад санхүүгийн зуучлагчийн тусгай зөвшөөрөл шаардлагагүй байдаг. Харин криптовалюта нь үнэт цаас болон дериватив /бараа, түүхий эд, үнэт металл, валют болон мөнгөний зах зээлийн хэрэгслүүд/–д суурилсан бол тусгай зохицуулалтыг нэмж хангах үүрэгтэй. Түүнчлэн мэргэжлийн үйлчилгээ буюу гуравдагч этгээдийн хадгаламжийг криптовалюта хэлбэрээр хадгалах, криптовалютын шилжүүлэг хийх нөхцөлд санхүүгийн зуучлагчийн тусгай зөвшөөрлийг хангаж, зохицуулалттай үйл ажиллагаа эрхлэх шаардлагатай.

Дараах хүснэгтэд дээрх 4 улсын криптовалютын дундын зуучлагчдын үйл ажиллагааны ямар хууль эрх зүйн хүрээнд зөвшөөрөл авах, зөвшөөрлийн нэр болон олгох байгууллагыг харуулав.

Хүснэгт 6.3. Улсуудын зөвшөөрөл олгогч байгууллага, зөвшөөрөл

Улс	Хууль, тогтоомж	Зөвшөөрлийн нэр ба олгох байгууллага		Түгээлт	Бирж	Хадгалалт	Төлбөр тооцоо
Австрали	Үнэт цаасны тухай хууль	Зөвшөөрлийн нэр	Австралийн санхүүгийн үйлчилгээний тусгай зөвшөөрөл				
		Зөвшөөрөл олгох байгууллага	ASIC				
	МУТСТ тухай хууль	Зөвшөөрлийн нэр	Дижитал валютын биржийн үйлчилгээ үзүүлэгч				
		Зөвшөөрөл олгох байгууллага	AUSTRAC				
АНУ	Үнэт цаасны тухай хууль	Зөвшөөрлийн нэр	Үйл ажиллагаанаас хамаараад хэд хэдэн тусгай зөвшөөрөл олгоно				
		Зөвшөөрөл олгох байгууллага	SEC				
	МУТСТ тухай хууль	Зөвшөөрлийн нэр	Мөнгөний үйлчилгээний байгууллагын тусгай зөвшөөрөл				
		Зөвшөөрөл олгох байгууллага	FINCEN				
	Бусад хууль	Зөвшөөрлийн нэр	Бүртгэл				
		Зөвшөөрөл олгох байгууллага	CFTC, FTC, IRS				
Сингапур	Үнэт цаасны тухай хууль	Зөвшөөрлийн нэр	Үйл ажиллагаанаас хамаараад хэд хэдэн тусгай зөвшөөрөл олгоно				
		Зөвшөөрөл олгох байгууллага	MAS				
	Төлбөр тооцооны үйлчилгээний тухай хууль	Зөвшөөрлийн нэр	Төлбөр тооцооны байгууллагын тусгай зөвшөөрөл				
		Зөвшөөрөл олгох байгууллага	MAS				

Швейцар	Үнэт цаасны тухай хууль	Зөвшөөрлийн нэр	Үйл ажиллагаанаас хамаараад хэд хэдэн тусгай зөвшөөрөл олгоно				
		Зөвшөөрөл олгох байгууллага	FINMA				
	МУТСТ тухай хууль	Зөвшөөрлийн нэр	Санхүүгийн дундын зуучлагчийн тусгай зөвшөөрөл				
		Зөвшөөрөл олгох байгууллага	FINMA				

Эх сурвалж: Олон улсын валютын сан

Албани улс

2017 оны 7-р сарын 13-нд Албани банк тухайн үеийн хууль эрхзүйн болон зохицуулалтын хүрээнд Албани Улсад криптовалюттай холбоотой үйл ажиллагаа явуулахыг заагаагүй бөгөөд хэрэглэгчид тодорхой эрсдэлд орох болно гэж мэдэгдэж байсан.

Албани Улс 2020 оны 5-р сарын 21-ны өдөр дижитал токен, виртуал валют гаргах, тэдгээрээр үйлчилгээ үзүүлэгчдэд тусгай зөвшөөрөл олгох, хянах, зохицуулах мөн инновацын шинэлэг үйлчилгээг үзүүлэгчдэд зориулсан хууль баталсан байна. Тус хуулиар дижитал токен/виртуал валют гаргах, тэдгээрээр гүйлгээ хийх, арилжих этгээдүүдэд тусгай зөвшөөрөл олгох, хяналт, шалгалт, зохицуулалтыг тусгасан. Уг хуульд дижитал токений агентууд болон инновацын үйлчилгээ үзүүлэгчид зэргийг зохицуулалтыг тусгасан.

Тус хуулийн хүрээнд олгох тусгай зөвшөөрлийг Албанийн санхүүгийн зохицуулагч байгууллага (AFSA) болон Мэдээллийн нийгмийн үндэсний агентлаг (NAIS) хамтран олгодог. AFSA нь санхүүгийн болон зохицуулалтын шаардлагуудыг хянах бол NAIS нь технологийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг хянах байдлаар тусгай зөвшөөрлийг олгодог. Мөн тус хуулийн дагуу тусгай зөвшөөрөл хүсэгчийн виртуал валютын зориулалт, төрлөөс хамааран харилцан адилгүй тусгай зөвшөөрлүүдийг авах шаардлагатай.

Дижитал токений зуучлагч/агентын зөвшөөрөл;

1. DLT (Distributed Ledger Technology) биржийн “А” ангилал буюу зөвхөн Дижитал төлбөр тооцоо/ашиглалт-utility/хөрөнгийн токений арилжаа явагдах биржийн зөвшөөрөл;
2. DLT биржийн “В” ангилал буюу “А” ангилалд эрхлэх үйл ажиллагаанаас гадна фиат мөнгө болон цахим мөнгийг дижитал токеноор арилжиж болох биржийн зөвшөөрөл;
3. DLT биржийн “С” ангилал буюу “В” ангилалд эрхлэх үйл ажиллагаанаас гадна Дижитал үнэт цаасны токенийг арилжих боломжтой биржийн зөвшөөрөл;
4. Инновацын үйлчилгээ үзүүлэгчийн тусгай зөвшөөрөл;
5. Дижитал хэтэвчний үйлчилгээ үзүүлэгч гуравдагч этгээдийн тусгай зөвшөөрөл зэрэг зөвшөөрлүүдийг олгодог.

Мөн үйл ажиллагаа явуулах тусгай зөвшөөрлийн төрлөөс хамаараад доод хөрөнгийн хэмжээ харилцан адилгүй байна.

1. А – 20 сая албани лек (193 мян ам.доллар)
2. В – 60 сая албани лек (580 мян ам.доллар)
3. С – 90 сая албани лек (870 мян ам.доллар)
4. Дижитал хэтэвчний үйлчилгээ үзүүлэгч гуравдагч этгээд – 18 сая албани лек (174 мян ам.доллар)

Тусгай зөвшөөрөл олгох ерөнхий нөхцөл шаардлагууд:

5. Тусгай зөвшөөрлийн хураамжийг төлсөн баримт;
6. Тус улсын хувьцаат компани гэдгийг батлах гэрчилгээ, баримт;
7. ТУЗ эсвэл Хяналтын зөвлөлтэйг нотлох бичиг баримтыг гишүүдээр баталгаажуулсан байх ба гишүүд нь мэргэжлийн болон хувийн нэр хүнд сайтай, үүргээ гүйцэлдүүлэхэд хангалттай түвшний мэдлэг, чадвар, туршлагатай хүмүүс байх, мөн гүйцэтгэх үйл ажиллагаа болон холбогдох эрсдэлүүдийн талаар хангалттай ойлголттой байх;
8. Инновацийн технологийн зөвшөөрлийг NAIS-аас авсан байх;
9. МУТСТ холбоотой ажилтан томилсон байх гэсэн үндсэн шаардлагуудыг тавьсан байна.

Мөн тус хуульд Дижитал токен гаргах буюу “offering”-ийн талаар дэлгэрэнгүй заасан бөгөөд Дижитал үнэт цаасны токенийг гаргах (SCO – Security Token Offering) бол проспектустай байх эсэх, мөн ямар заалт, үзүүлэлтийг агуулсан байхыг тусгасан. Харин ICO (Initial Coin Offering) хийх үед whitepaper нь ямар шалгуурыг хангасан байх талаар заалтыг агуулсан байна.

Албани улсын ICO болон SCO зохицуулалт

Зүйл заалт	Агуулга	Утга
33–37	Дижитал токен болон виртуал валют гаргах тухай	ICO болон SCO гаргах хэмжээ, проспектус гаргах эсэх SCO: 1.0 сая еврогоос их тохиолдолд проспектус, бага тохиолдолд санамж бичиг; ICO: 8.0 сая еврогоос их тохиолдолд whitepaper, бага тохиолдолд холбогдолтой бүхий л мэдээллийг агуулсан баримт гаргах
38–39	STO болон ICO гаргахад тавигдах шаардлагууд	Гаргах этгээд нь ямар шаардлагуудыг хангасан байх ёстой болон тус хуулийн аль зүйл, заалтуудыг хангахыг заасан байна.

40	Whitepaper–ийн агуулга	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ямар үйл ажиллагааны дагуу явагдах талаар тайлбарласан байх 2. Хамгийн багадаа дараах агуулгыг хангана <ul style="list-style-type: none"> - Огноо; - Гаргагчтай холбоотой мэдээллүүд, санхүүгийн тайлангууд; - Технологийн онцлогууд, тулгарч болох эрсдэлүүд; - Ашиглалтын токен бол ямар аппликэйшн, платформд ашиглах боломжтойг; - Энэ хууль болон бусад хуульд нийцтэйг. 3. Хөрөнгө оруулагчийн эрх ашгийг зөрчсөн агуулгатай бол хүчингүйд тооцох тухай 4. Нэмэлт шаардлагуудыг AFSA–гаас тогтоох тухай
41–44	Хүсэлт ирүүлэх, шийдвэрлэх, таггалзах тухай	Хүсэлт ямар агуулгаар хаана ирүүлэх, ямар хугацаанд шийдэх зэргийг агуулсан байна
45	Проспектус, санамж бичиг, whitepaper–ийг байршуулах болон гаргагчийн цахим хуудасны тухай	Проспектус, санамж бичиг, whitepaper–ийг байршуулах болон гаргагчийн цахим хуудас нь хуулийн бусад зүйл, заалтыг хангасан байх
47	ICO –г сурталчлах үйл ажиллагаа	Сурталчлах үйл ажиллагаа нь ямар шаардлагуудыг хангасан байх талаар (whitepaper дэх мэдээлэлтэй зөрчилдөхгүй байх, whitepaper –ийг хаана хэзээ байршуулах талаар)

Мөн тус хуулийн хүрээнд иргэн болон хуулийн этгээд нь Татварын хуульд заасны дагуу татвар төлөхийг тусгасан бөгөөд нийт ашгийн 15%–тай тэнцэх хэмжээний татварыг ногдуулна.

Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс

Хятадын төв банк, Хятадын Ардын Банк (PBOC) нь дижитал валютын судлаад PBOC–ийн дэргэд Дижитал Мөнгөний Хүрээлэн байгуулсан.

Хөрөнгө оруулагчдыг үүсэх санхүүгийн эрсдэлээс хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх зорилгоор криптовалюттай холбоотой үйл ажиллагааг таслан зогсоох зорилгоор хэд хэдэн зохицуулалтын арга хэмжээ авсан байдаг. Хууль бусаар хөрөнгө босгох, санхүүгийн луйвар, пирамид зэрэг санхүүгийн гэмт хэрэгт холбогдох эрсдэлтэй гэдгийг хөрөнгө оруулагч нарт анхааруулдаг. Тухайлбал: 2013 оны 12–р сарын 03–ны өдөр, 2017 оны 9–р сарын 4–ний өдөр засгийн газрын долоон төв зохицуулагч байгууллагууд болох PBOC, Хятадын кибер орон зайн удирдлага (CAC), Аж үйлдвэр, мэдээллийн технологийн яам (MIIT), Үйлдвэр Худалдааны Төрийн Захиргаа (SAIC), Хятадын Банкны Зохицуулах Хороо (CBRC), Хятадын Үнэт цаасны зохицуулах хороо (CSRC), Хятадын Даатгалын зохицуулах хороо (CIRC) хамтран Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас урьдчилан сэргийлэх тухай3 мэдэгдэл гаргасан. Мэдэгдэлд токеныг тогтмол бус борлуулалт, эргэлтээр дамжуулан "Bitcoin, Ethereum гэх мэт" виртуал валютууд зөвшөөрөлгүй хууль бус үйлдэл гэсэн.

Токен эсвэл виртуал валютыг мөнгөний эрх бүхий байгууллагаас гаргадаггүй тул заавал хүлээн зөвшөөрсөн хууль ёсны төлбөрийн хэрэгсэл биш тул гүйлгээнд ашиглах боломжгүй, ашиглах ёсгүй гэж анхааруулсан. PBOC, MIIT, CBRC, CSRC, CIRC хамтран Bitcoins–ийн эрсдэлээс урьдчилан

сэргийлэх тухай мэдэгдэл болох bitcoin–ийн талаар олон нийтэд сэрэмжлүүлэг гаргажээ. Мэдэгдлийн дагуу банк болон санхүүгийн байгууллагууд Хятадад биткойнтой харьцахыг хориглодог. Санхүүгийн болон төлбөрийн байгууллагууд биткойны үнийг бүтээгдэхүүн, үйлчилгээнд ашиглах, биткойн худалдаж авах, борлуулахыг хориглох, мөн биткойнтой шууд ба шууд бус үйлчилгээ, үүнд бүртгүүлэх, арилжаалах, төлбөр тооцоо хийх, бусад үйлчилгээг үзүүлэх боломжгүй эсвэл биткойныг Хятадын юань эсвэл гадаад валютаар арилжаалах боломжгүй тул хувь хүмүүст татвар ногдуулдаггүй.

Хятадаас 2017 оноос эхлэн криптовалюттай холбоотой үйл ажиллагааг хорьж эхэлсэн ба одоог хүртэл хүчин төгөлдөр байгаа. Түүнчлэн Криптовалютын арилжааг бүрэн зогсоох зорилгоор криптовалютын арилжаа, түүний дотор гадаад платформтой холбоотой вэбсайтуудыг бүрэн хаах шийдвэр гаргасан. Хятадын төв банкнаас 2020 онд өөрсдийн дижитал мөнгөн тэмдэгтийг гарган, туршиж эхэлсэн.

Герман Улс

Герман Улсын Холбооны Санхүүгийн Хяналтын Байгууллага (Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht, BaFin). Германы хууль тогтоомжийн дагуу виртуал валютууд нь санхүүгийн хэрэгсэл бөгөөд капитал хэлбэрээр татвар ногдуулж болох "хувийн мөнгө" –ийн нэг хэлбэр юм. Онлайн худалдааны платформоор дамжуулан токен дээрх брокерийн үндсэн үйлчилгээг BaFin–ээс зөвшөөрөл авахыг шаардагддаг. Түүнчлэн биткойныг зарах, биткойны оронд бараа борлуулахад хоёуланд нь Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар (НӨАТ) ногдуулах болсон. Харин төлбөрийн хэрэгсэл болохоос өөр зорилгоор биткойн эсвэл бусад виртуал валютыг ашиглавал татвар ногдуулахгүй. 2020 оны 11–р сард Германы парламент цахим бонд, түүний дотор блокчэйн дээр аюулгүй байдлын тэмдэг болгон гаргасан бонд гаргахыг зөвшөөрсөн хууль тогтоомжийн төслийг гаргасан. Бүртгэгчийн лиценз нь крипто хөрөнгийн хадгалалтын үйлчилгээ үзүүлэхэд шаардагдах лицензээс тусдаа байна. Санал болгож буй хууль тогтоомж нь уламжлалт үнэт цаасыг цахим Үнэт цаасаар солихыг зөвшөөрөх юм.

ТАВ. ОЛОН УЛСЫН БАЙГУУЛЛАГЫН ЗӨВЛӨМЖ

IOSCO – Үнэт цаасны хороодын олон улсын байгууллага

Хэдийгээр криптовалютын арилжааны платформууд үйл ажиллагааны хувьд өөр байдаг ч үнэт цаасны арилжааны платформтой ижил төрлийн олон асуудлыг үүсгэдэг. Криптогийн платформ нь үнэт цаасны платформиос 2 үндсэн ялгаатай байдаг ба үүнд:

1. Арилжааны хөрөнгө оруулагчид бие биетэйгээ шууд харилцах;
2. Кастодианы үйлчилгээг давхар үзүүлэх боломжтой байдаг.

Өөрөөр хэлбэл ихэнх крипто платформиор дамжуулан арилжаа хийхээс илүүтэйгээр дундын зуучлагчийн үйл ажиллагаа явагддаг. Тиймээс үйл ажиллагааны асуудал, зах зээлийг урвуулан ашиглах, тодорхой бус байдал зэрэг уламжлалт үнэт цаасны арилжааны зах зээлд тулгардаг эрсдэлээс гадна хэд хэдэн нэмэлт асуудлыг шийдвэрлэх шаардлагатай байдаг.

Үнэт цаасны хороодын олон улсын байгууллага (IOSCO)–аас криптовалют/хөрөнгийн зохицуулалтын тогтолцоог бүрдүүлэхдээ эрх баригчид дараах хэд хэдэн элементийг анхаарч үзэх хэрэгтэйг онцолсон байна. Үүнд:

1. Бүртгэлжүүлэлт;
2. Тусгай зөвшөөрөл;
3. Тайлагналт;
4. Байгууллагын бүтэц, бүрэлдэхүүн, засаглал;
5. Баталгаажуулалт;
6. Аюулгүй байдал;
7. Мэдээлэл хадгалалт;
8. Хөрөнгө оруулагч/үйлчлүүлэгчдийн эрх ашиг, тэдгээрт олгох мэдлэг;
9. Ил тод байдал;
10. Хөрөнгийн доод хэмжээ;
11. МУТСТ тухай зэрэг багтсан байна.

ФАТФ – Олон улсын санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх байгууллага

Одоогоор дэлхийн улс орнууд виртуал хөрөнгийн (крипто валют) үйлчилгээ үзүүлэгчдийг хянах гурван төрлийн аргачлалаас бүтсэн систем ашиглаж байна. Үүнд:

1. Мэдээлэл дамжуулах ерөнхий бүтэц;
2. Баталгаажуулалтын бүтэц;
3. Хэрэглэгчийг баталгаажуулалт.

ФАТФ–ын зөвлөмжийн дагуу виртуал хөрөнгийн эцсийн эзэмшигчийг заавал бүртгэлжүүлж таних ёстой. Уг шаардлагыг “Travel rule” гэж нэрлэдэг. Эдгээр шаардлага нь зохицуулагч байгууллагад виртуал хөрөнгө, крипто валютаар мөнгө угаах болон терроризмын санхүүжүүлэхийн эсрэг үйл ажиллагаанд хяналт тавих стандарт болж өгдөг. Виртуал хөрөнгийг цахим орчинд арилжаалах, шилжүүлэх, төлбөрийн хэрэгсэл болгож ашиглах болон хөрөнгө оруулалт хийж болно. Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгч хувь хүн болон аж ахуй нэгж нь заавал бодит, үнэн зөв бүртгэлтэй

этгээд байх ёстой. Тус шаардлагыг хэрэгжүүлэхийн тулд зохицуулагч байгууллагууд trust-network технологийг хэрэгжүүлдэг.

Виртуал хөрөнгийн мэдээлэл дамжуулах ерөнхий бүтэц

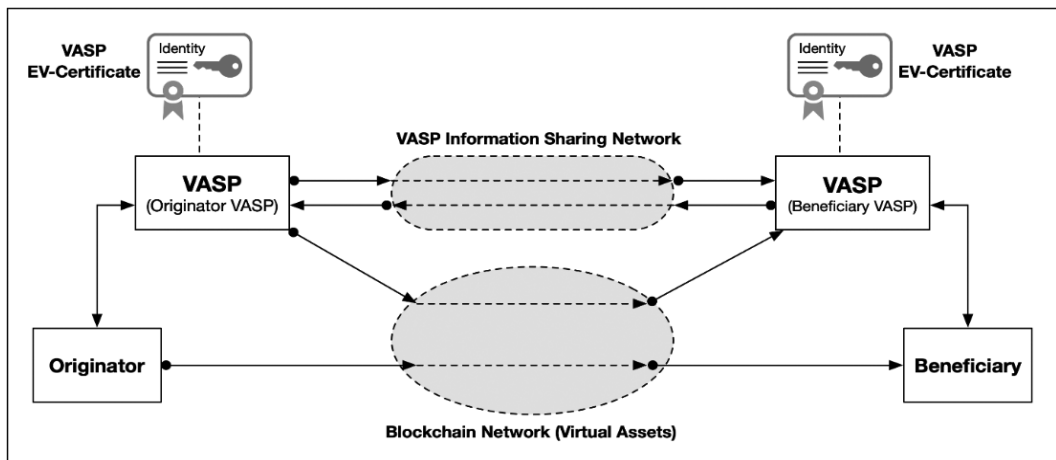
Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгч нь өөрийн болон хэрэглэгчийн мэдээллийг дундын сүлжээгээр заавал дамжуулж байх ёстой. Эдгээр мэдээллийг сүлжээгээр тараахад дараах үндсэн шаардлагыг биелүүлсэн байх шаардлагатай ба үүнд:

1. Нууцлал, аюулгүй байдал: Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгчийн бий болгосон сүлжээ нь хэрэглэгчийн мэдээллийг хуваалцахад зориулсан нууцлал, аюулгүй байдлын технологийг хэрэглэсэн байх ёстой;
2. Хэрэглэгчийг таньж баталгаажуулах: Хэрэглэгчийг таньж баталгаажуулахдаа бусдад тухайн мэдээллийг алдахгүй байх;
3. Гүйлгээ болгонд хэрэглэгчийн мэдээллийг агуулдаг байх. Хэрэглэгч хооронд гүйлгээ хийх болгонд тус бүрийн мэдээллийг үнэн зөв байгаа эсэхийг шалгах;
4. Эцсийн өмчлөгчийн мэдээллийг солилцон харилцан баталгаажуулах: Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгч нь өөр виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагатай харилцан мэдээллээ солилцож, эцсийн өмчлөгчийг баталгаажуулдаг байх.

Баталгаажуулалтын бүтэц

1. Хэрэглэгчийн мэдээллийг илрүүлэх болон бизнесийн байгууллагыг баталгаажуулах: Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгч болон түүнийг эзэмшигч хоёр харилцан өөрсдийн үнэн зөв мэдээллийг солилцох;
2. “Public-key”-р илрүүлэх болон баталгаажуулах: Виртуал хөрөнгийн сүлжээнд байгаа хэрэглэгчийг “public-key”-н тусламжтай илрүүлдэг байх;
3. Хэрэглэгчийг илрүүлэх.

Зураг 6.6. Мэдээлэл солилцох сүлжээний ерөнхий бүтэц

ФАТФ-с гаргасан эдгээр зөвлөмж шаардлагыг “Blockchain transaction investigation tool”-р хянах боломжтой. Эдгээр программ хангамж нь виртуал хөрөнгийн (ethereum сүлжээ) данс хооронд хийгдэж буй гүйлгээ, цахим түрийвчийн эзэн, гүйлгээ хаанаас хаашаа хийгдэж байгаа болон хэр их хэмжээний гүйлгээ хийж байгааг хянах боломжтой.

Эдгээр тоног төхөөрөмжийг тусгай серверт суулган хянах гэж буй Виртуал хөрөнгөө бүртгэж оруулснаар бүх шилжилт хөдөлгөөн, хэрэглэгч болон гүйлгээний дүнг хянах боломж олгодог. Виртуал хөрөнгө илгээгч, хүлээн авагч болон гүйлгээний дүнг цаг тухай бүрд нь мэдсэнээр татвар ногдуулах боломжтой. Мөн сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх чадалтай. Эдгээр системүүд нь комплайнс, ухаалаг гэрээ болон “block node” зэргийг аудит хийх боломжтой.

ЗУРГАА. ДҮГНЭЛТ, САНАЛ

Улс орнууд криптовалютын зохицуулалтыг төрөл бүрээр авч хэрэгжүүлж байгаа ба манай улсын хувьд “Виртуал хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгчийн тухай” хуулийн төслийг боловсруулсан.

Олон улсын туршлагаас харахад одоогийн хүчин төгөлдөр хуулиудад өөрчлөлт, нэмэлт оруулах, эсвэл тусгайлан криптовалютын зохицуулалтыг шинэчлэн бүрдүүлэхээс гадна эрх бүхий байгууллагуудаас ISO, криптовалюттай холбоотой зөвлөмж, зааврыг боловсруулсан байна. Иймээс криптовалют/хөрөнгийн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох үүднээс холбогдох заавар, зөвлөмжийг боловсруулах боломжтой юм. Тус заавар, зөвлөмжийн хүрээнд виртуал хөрөнгийн үйл ажиллагааны зориулалтаар ангилж үнэт цаасны тухай болон МУТСТ тухай хуулиудад нэмэлт өөрчлөлт оруулах боломжтой.

Мөн зохицуулалтын сэндрбоксыг ашиглан криптовалют, блокчэйний компаниудын эрх зүйн орчин, зохицуулалтыг туршиж, сайжруулж болно. Мөн олон улсын байгууллагуудаас гаргасан зөвлөмжийн дагуу хяналт, зохицуулалтыг нэвтрүүлэх нь олон улсын сайн туршлагаудыг хэрэгжүүлэх эхлэлийг тавьж өгөх юм.

ДОЛОО. ХАВСРАЛТ

Хавсралт 1.1. Улс орнуудын криптовалютын зохицуулалттай холбоотой авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, зохицуулагч байгууллага

Д/Д	Улс	Арга хэмжээ					Зохицуулагч байгууллага		
		Зохицуулаагүй	Хориглосон	Анхааруулга	Тусгайлсан хууль байхгүй боловч бусад хуульд өөрчлөлт оруулсан	Тусгайлсан хуулийг баталсан	Санхүүгийн зохицуулагч байгууллага	Төв банк	Хосолсон болон бусад
1	Австрали				+		+		
2	Австри				+		+		
3	Азербайжан			+					
4	Албани					+			+
5	Алжир		+						
6	Антигуа ба Барбуда					+	+		
7	Арабын Нэгдсэн Эмират Улс					+	+		
8	Аргентин					+	+		
9	Армен	+							
10	Багам					+	+		
11	Бахрейн					+		+	
12	БНХАУ		1						
13	Ванатау	+							
14	Венесуэл					+	+		
15	Вьетнам		+						
16	Гана	+							
17	Герман					+	+		
18	Хондурас			+					
19	Грек				+			+	
20	Гренада	+							
21	Гуатемал			+					
22	Гүрж			+					
23	Дани				+		+		
24	Доминик					+	+		
25	Доминикан			+					
26	Египет				+			+	

27	Замби			+					
28	Зимбаб			+					
29	Израйл				+		+		
30	Индонез					+	+		
31	Йордан			+					
32	Ирак			+					
33	Иран					+	+		
34	Ирланд			+					
35	Исланд	+							
36	Испани				+				+
37	Итали	+							
38	Их Британи					+	+		
39	Казахстан				+			+	
40	Катар			+					
41	Кени	+							
42	Кипр				+				+
43	Киргизстан					+		+	
44	Колумб			+					
45	Косово			+					
46	Коста Рика			+					
47	Кувейт			+					
48	Кайманы арлууд				+		+		
49	Латви				+			+	
50	Лебанон			+					
51	Лесото			+					
52	Литва	+							
53	Лихтенштайн					+	+		
54	Люксембург				+		+		
55	Македон			+					
56	Малайз				+			+	
57	Мальт				+				+
58	Маршалын арлууд					+			+
59	Мексик				+			+	
60	Мозамбик			+					
61	Молдова				+			+	
62	Монтенегро			+					
63	Мороко			+					
64	Намба			+					
65	Непал			+					
66	Нидерланд				+				+
67	Норвег				+				+
68	Оман			+					
69	Орос					+			+

70	Өмнөд африк				+				+
71	Өмнөд Солонгос				+		+		
72	Пакистан			+					
73	Польш				+				+
74	Португал			+					
75	Румин		+						
76	Самоа				+				+
77	Саудын араб			+					
78	Серби				+		+		
79	Сингапур					+	+		
80	Словак				+		+		
81	Словени					+	+		
82	Тажикстан				+			+	
83	Тайланд					+	+		
84	Уганда			+					
85	Узбекстан					+	+		
86	Украйн					+	+		
87	Унгар			+					
88	Филиппин				+			+	
89	Финлянд			+					
90	Франц			+					
91	Хонг Конг			+					
92	Хорват				+		+		
93	Чех			+					
94	Чили					+		+	
95	Швед			+					
96	Швейцар					+	+		
97	Шинэ Зеланд				+				+
98	Эквадор			+					
99	Энэтхэг		+						
100	Эстони				+			+	
101	Ямайк			+					
102	Япон				+			+	

Хавсралт 1. 2. Тусгайлсан хууль эрх зүйн орчны арга хэмжээ авсан улсууд

Улс	Зохицуулагч байгууллага	Хууль, эрх зүйн акт	Огноо
Албани	AFSA – Албанийн санхүүгийн үйлчилгээний газар	DLT –д суурилсан санхүүгийн зах зээлийн тухай хууль	2020.05
Антигуа ба Барбуда	FSRC – Санхүүгийн үйлчилгээний зохицуулах хороо	Дижитал хөрөнгийн үйлчилгээний тухай хууль	2020.05
Арабын Нэгдсэн Эмират	SCA – Үнэт цаас, бараа таваарын газар	Крипто хөрөнгө гаргах, санал болгох тухай хууль	2020
Аргентин	BCRA – Аргентины төв банк CNV – Үнэт цаас арилжааны хороо	Криптовалютын зохицуулалтын хууль/журам (хэлэлцэгдэж байгаа)	2020
Багам	SCB – Үнэт цаасны зохицуулалтын хороо	Дижитал хөрөнгө болон бүртгэлтэй биржийн тухай хууль	2020.10
Бахрейн	CBB – Бахрейны төв банк	Крипто хөрөнгийн үйлчилгээ үзүүлэгчид болон биржийн тухай хууль	2019.02
Венесуэл	SUNACRIPT – Үндэсний криптовалюта болон холбогдох үйл ажиллагааны зохицуулалтын газар	Крипто хөрөнгийн дотоод тогтолцооны тухай ерөнхийлөгчийн зарлиг	2019.01
Вьетнам	SBV – Вьетнамын төв банк	Криптовалютын зохицуулалтын тухай хууль (хэлэлцэгдэж байгаа)	2019.11
Доминик	ECCB – Зүүн Карибын төв банк	Төв банкны дижитал валютын төсөл	2019
Индонез	ВАРРЕВТИ – Бараа таваарын фьючерсийн арилжааны зохицуулалтын агентлаг	Варреbtі –ийн 2019 оны 5 дугаар тогтоол	2019
Их Британи	FCA – Санхүүгийн үйл ажиллагааны газар	FCA–аас зааварчилгаа, зөвлөмж гаргасан	2019
Киргиз	NBKR – Киргизийн төв банк	Криптовалютыг зохицуулах багц хуулийн төсөл	2020.12
Лихтенштейн	FMA – Санхүүгийн зах зээлийн газар	Токен болон найдвартай технологийн үйлчилгээ үзүүлэгчдийн тухай хууль Блокчэйний тухай хууль	2020.01 2019.10

Маршаллийн арлууд	BOMI – Маршалын арлуудын төв банк	Үндэсний мөнгөн тэмдэгтийн тухай хууль	2018
Орос	Оросын төв банк	Дижитал санхүүгийн хөрөнгийн тухай хууль	2020
Сингапур	MAS – Сингапурын мөнгөний бодлогын газар	Төлбөр тооцооны үйлчилгээний тухай хууль	2020.01
Словени	BTTS – Blockchain Think Tank Slovenia	ICO зөвлөмж, заавар	2017
Тайланд	SEC – Үнэт цаас, арилжааны хороо	Дижитал хөрөнгийн удирдлагын тухай хууль	2018.07
Узбекистан	CBU – Узбекистаны төв банк	Крипто биржийн үйл ажиллагааг зохицуулах тухай ерөнхийлөгчийн зарлиг	2018
Украин	NSSMC – Үндэсний үнэт цаас, хөрөнгийн зах зээлийн хороо	Виртуал хөрөнгийн тухай хуулийн төсөл	2020.12
Чили	Чилийн төв банк	Криптовалютын зохицуулалтын хуулийн төсөл	2019.04
Швейцар	FINMA – Швейцарын санхүүгийн зах зээлийн хяналтын газар	Блокчэйний тухай хууль	2020

НАЙМ. ЭХ СУРВАЛЖ

1. Улс орнуудын криптовалютын зохицуулалт, 2020, Library of Congress
<https://www.loc.gov/law/help/cryptocurrency/world-survey.php>
2. Сонгогдсон улс орнуудын криптовалютын зохицуулалт, 2019, Library of Congress
<https://www.loc.gov/law/help/cryptocurrency/index.php>
3. IOSCO. Крипто хөрөнгийн арилжааны платформыг зохицуулахад тулгарах асуудал, эрсдэлүүд. 2020
<https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD649.pdf>
4. Улс орнуудын крипто хөрөнгийн зохицуулалтын орчны судалгаа, 2019, CCAF
<https://www.jbs.cam.ac.uk/wp-content/uploads/2020/08/2019-04-ccaf-global-cryptoasset-regulatory-landscape-study.pdf>
5. Крипто хөрөнгийн зохицуулалт, 2019, IMF
<https://www.imf.org/en/Publications/fintech-notes/Issues/2020/01/09/Regulation-of-Crypto-Assets-48810>
6. Global legal insights blockchain and cryptocurrency, 2021
<https://www.gtlaw.com.au/insights/global-legal-insights-blockchain-cryptocurrency-2021>
7. Digital currencies: International Actions and Regulations, 2021
<https://www.perkinscoie.com/en/news-insights/digital-currencies-international-actions-and-regulations.html>
8. Бусад улсын хууль эрх зүйн портал, зохицуулалтын байгууллагын цахим хуудсыг ашигласан болно.